

העדה ונתנדב: ויקח רומח בידו (נמדנר כה ז). נמל שיני של ברזל בידו, והניחו בחיקו, והתחיל מסמך על העץ כמקל, שנתירא מפני שבמי שהקיפו אותו, כיון שהגיע אצלם, אמרו לו למה באתה, אמר להם אף אני באתי לעשות צרכי, הניחוהו ונכנס, שאלמלא כן לא הניחוהו: ויבא אחר איש ישראל אל הקובה וידקור את שניהם (סס טס ח). דקר את שניהם זה על גב זה לתוך פוטאות שניהם, שלא יהו ישראל אומרים לא היתה שם פוטאה, (קער) בא וראה כמה נסים נעשו שם, נתן כח בזרועו לסובלן, וכח במקל לעמוד בהן, ונתלה הפתח שיצאו שניהם תלוין, כשיצאו עמדו בני שבטו לפגוע בו, ועמד המלאך ונגנף לפגיו, כשראה פינחס שעמד לכלותו חבטן בקרקע, ועמד והתפלל וסילקן, הה"ד ויעמד פינחס ויפלל (פליס ט פ), שרוא עשה את הדין, אין ויפלל אלא דין, שנאמר ונתן בפלילים (שמות כה כג): (קעה) ויהיו המתים במגפה וגו' (נמדנר טס ט). להודיע בכל שעה שנופלין נמנין, אמר הקב"ה בעולם הזה על ידי מרחון נופלין, אבל לעתיד לבא והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר וגו' (פוש ט ח):

## הסלת פרשת בלק

## פרשת פנחס

[א] וידבר ה' אל משה לאמר פינחס בן אלעזר וגו' (נמדנר כה י יא). (א) ילמדנו רבינו,

### הערות ותקונים

(קער) בא וראה כמה נסים נעשו שם, וכן הוא בילקס טס כסס התנחומא, וננדסס דפוס קאנשטאנטינא ודפוס וויניציא, אבל המדפוס ממאנכוסה השמיט זה והציג וקנא לשמו של הקב"ה ונעשה לו שנים עשר נסים, וספר ומונה כל ה"ב נסים, וזה לקח המדפוס מן המדרש במ"ר, ונמדנר טפס זה ט"ס הספרי בלק פ"קא ק"א, ומונה גם בילקס סוף בלק, ועיין נגמרל בבלי סנהדרין דף פ"ב ע"ב ובירושלמי סנהדרין פ"י דף כ"ח ט"ד. ויש שיטות גם בסדר הנסים, רק המדפוס העתיק כמו שהוא במדרש במ"ר. וגרסה כי לפני בעל מסדר המדרש היה כן בקצב אשר לפניו, כי נמלא ג"כ בתנחומא כ"ה ה' של אקספארד גם בכ" ספרדי, רק בקצב אשר ממנו נדפס התנחומא בקאנשטאנטינא היה כמו בכ" שלפניו, וזה המדפוס ממאנכוסה ותיקן ט"ס מדרש במ"ר. וננדסס גם השליש מפני שהיו אומרים ל"ל מפני הנקדקין כדי שלא יהא אומרים, כמו שהוא במדרש טס, וכן הוא בספרי, ובספרי הג' החקרינן, ובירושלמי טוקרינן, עיין ערוך ערך נקר, ויש גורסים הנקדטים, ט"ס בערוך. ויש להעיר כי לפניו בכ" כוסר ומונה רק ד' נסים, היינו נתן כח בזרועו לסובלן, הוא המובהק במדרש במ"ר נגם התמישי. וכן וכן במקל לעמוד בו, הוא המובהק במדרש במ"ר נגם התמישי, שהיה כח בעץ לסבול את שניהם, וכן ונתלה הפתח שיצאו שניהם תלוין הוא וס האחד עשר, הנביא המלאך את משקף הבית כדי שיצאו שניהם תלוין לעיני הכל, וכן כשיצאו עמדו בני שבטו לפגוע בו ט' הוא טס ה"ב: (קעה) ויהיו המתים במגפה, להודיע בכל שעה שנופלין נמנין, אחר זה נמלא חוספה ננדסס, משל לזכר כ'. וזה חמת מלך עד אשר הקב"ה, והוא חוספה המדפוס ממאנכוסה שאסף מן המדרש במ"ר סוף בלק. ונדפס יש לחמוק המלות "ואחר כן שאו את ראש". תס במקום בא אחד וסדרו לאותו שקלל את המלך ז"ל וסדרו. ט' הכהו על הלחי, ובמדרש במ"ר שם ונתן משקל אחד לאותו שקלל את המלך, והמאמר הזה אשר טפס במדרש במ"ר נמלא גם בכ" ה' של אקספארד, וגם שם היה מואל המלך עליהם חמה וזוה לאורנם, עד שבה יושב אחד מביניהם ונתן מספר אחד לאותו שקלל את המלך מיד שכה חמת המלך. והחוספה היתה נמאלת גם בכ" ספרדי, רק באזיה השמיות, מזה נראה כי היה כן גם לפני בעל מסדר המדרש במ"ר בקצבן שהיה לפניו מן התנחומא ומשם העתיק:

(א) ילמדנו רבינו, כן מתחיל בכ" רמזי וכו' רמזי וכו' ספרדי, ובכ"י הכי ובכ"י ה' של אקספארד, ובכ"י מיינען (כי הפרשה הזאת נמאלת שם בקצבן 224), גם ננדסס דפוס קאנשטאנטינא

ודפוס וויניציא, רק המדפוס ממאנכוסה שניה הכדר, והציג בראש המאמר מלות ג' מה ראה הקב"ה. והמאמר שלפניו בתחלת המאמר הציג על הכתוב וידבר משה יפקוד ה' אלחי הרוחות (באות י') יען כי שם מקומו, וכמו שסיים בסוף הפרשה מיין ממה שקראו בעיני יפקוד ה' אלחי הרוחות, והשאלה הוראה בני אדם משויים כיצד מנרך הביא לנכון על הכתוב היה יען שסיים הדע לך שהוא כן משה מנדק מן הקב"ה בשעת מיתא למל לפניו רש"ע גלוי לפיך דעמו כל אחד ואחד כו'. ולזה המאמר בתנחומא כוון רש"ע בפסוק אלחי הרוחות וז"ל למע נאמר למל לפני רש"ע גלוי לפיך דעמו כל אחד ואחד וסוף דומין זה לזה, מזה עליהם מנהיג שיכא סובל כל אחד ואחד לפי דעמו. ובמדרש במ"ר ריש פינחס מתחיל ההחלטה בעיני שלום כמו שהציג המדפוס ממאנכוסה, ולזה כ' מתחיל בשאלה כהלכה "הלכה אם ראה הכהה אוכלוסין של בני אדם וכו' כמו

הרואה בני אדם משונים כיצד מברך, (ב) [כך] שנו רבותינו הרואה הכושי, ואת (ג) הניחור, ואת (ד) הליוקן, ואת (ה) הקיפח, (ו) ואת הבהקנים, (ז) ואת הנגס, (ח) ואת הדריקנים, ואמר ברוך משנה את הבריות, הרואה [את הקטוע], את הסומא, ואת מוכה שחין, ואמר ברוך משנה את הבריות דין האמת, (ט) אימתי בזמן שהיו שלימין ונשתנו, אבל אם היו כן ממעי אמן, ואמר ברוך משנה הבריות, (י) הרואה בריות טובות, ואילנות טובות, ואמר ברוך אתה ה' אלהינו בלך העולם שככה ברא לו בעולמו, (יא) אבל אם ראה אוכלוסין של בני אדם, ואמר ברוך חכם הרוים, כשם שאין פריצותיהן שוין זה לזה, כך אין דעתן שוה, אלא כל אחד ואחד יש לו דעה בפני עצמו, וכן הוא אומר לעשות לרוח משקל (איוב כח כה), משקל של כל אחד ואחד, (יב) תדע לך שהוא כן, שכן משה מבקש מן הקב"ה בשעת מיתתו, ואמר לפניו רבונו של עולם גלוי לפניך דעתו של כל אחד ואחד מהם, ואין דעתו של זה דומה לדעתו של זה, ובשעה שאני מסתלק מהם בבקשה ממך אם ביקשת למנות עליהם מנהיג, מנה עליהם אדם שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו, מנין ממה שקראו בענין יפקוד [ה'] אלהי הרוחות לכל בשר וגו' (נמדרג כו טז):

[ב] [יפקוד ה' אלהי הרוחות] (ס). (יג) וז"ה האותיות שאלוני על בני ועל פועל ידי תצוני (ישעיה מה ה), (יד) משל למה הדבר דומה, למלך שנשאל אשה, והיה לו (טו) שושבין, כל זמן שהמלך כועס על אשתו, השושבין מפיים וסתרצה המלך, בא השושבין למות, התחיל מבקש מן המלך, א"ל בבקשה ממך תן דעתך על אשתך, א"ל המלך עד שאתה מצוני על אשתי, צוה לאשתי עלי, שתהא זזהרה בכבודי, בכיכול כך אמר הקב"ה למשה, עד שאתה מצוני יפקוד אלהי הרוחות לכל בשר, צוה אותם עלי, שיהיו וריון בכבודי, מה כתיב למשה, וידבר ה' אל משה לאמר, צו את בני ישראל [ואמרת אליהם] את קרבני לחמי לאשי וגו' (נמדרג כח א ב):

### הערות ותקונים

כמו כ"י שלפנינו, רק השמים איזה דברים, ועיין הערה י"א לקמן: (ב) כך שנו רבותינו, תוספתא ברכות פ"ו, ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב (דף י"ג ע"ב), ובגליל ברכות ל"ח ע"ב: (ג) הניחור, פי' אדום הרבה, עיין ערוך השלם: (ד) ליוקן, פי' לנן: (ה) הקיפח, עיין ברכ"י בגמרא שם, וירושלמי הגי' כיפח: (ו) ואת הבהקנים, זה ליתא בירושלמי, ועיין בגמרא בגליל שם, כי ר' יהושע ק"ל לוי אמר כדורא את הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות. אבל בגמרא שם הביאנו כי הרואה הבהקנים אומר ברוך דין האמת: (ז) ואת הנגס, פי' ביזוי וברומי *vayogav* איש קר קומה: (ח) ואת הדריקנים, וכן בגליל רומי הדריקנים, ובגליל רח"ס וכ"י מינענך הדריקנים, וירושלמי חסרה המלה, ובגמרא בגליל הדריקנים, וכן בגמרא בגליל רח"ס, והערוך בערך בדריקנים הביא הגי' והבדריקנים, אבל עיקר הגי' הדריקנים כמו שהיא בגליל ובתוספתא, ולפיכך בתנחומא נהפכו האותיות, והמלה פרסית, ופירושה ארוך ביותר, עיין ערך השלם: (ט) אימתי בזמן שהיו שלמין ובשתנו, כן הוא לשון ירושלמי, ובגליל שם איתא לא קשיא הא בגמי אמו הא בחר דליתיליד: (י) הרואה בריות טובות ואילנות טובות, ירושלמי שם הרואה אילנות נאים ובני אדם נאים אומר ברוך שכן ברא בריות נאות בעולמו, ובגמרא בגליל שם, ראה בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שכה לו בעולמו, ובתנחומא כ"י שלפנינו הביא הכרעה בשם ירושלמי, וכן בגליל רומי וכ"י רח"ס כ"י מינענך וכ"י ה' של אקספארד וכ"י ספרדי, ובגמרא שם כמו בגליל ברוך שכה לו בעולמו בלי שם ומלכות. ובגמרא בגליל רח"ס א"ל ראה אוכלוסין של בני אדם וכו' והביא גם שם הכרעה בגליל רח"ס חסידים. והעיר שם הרד"ל מפרש בל"ל שברכה זו בשם ומלכות, ושלא לדעת הראש"ד שכל ברכות שנפרק הרואה הן בלא שם ומלכות, והרמב"ן בחזקת האדם שער הסודא הביא ממאמר זה מתנחומא ראה ג"כ, ג"ש: (יא) אבל אם ראה אוכלוסין של בני אדם אומר ברוך חכם הרוים, כ"ה בתוספתא שם פ"ו וירושלמי שם (דף י"ג ג), ועיין בגליל שם דף ל"ח ע"א. ומכאן מתחיל במדרש במ"ר אות ב': (יב) תדע לי שהוא כן שכן משה מבקש מן הקב"ה, לזה המאמר כוון רש"י בפי' עה"ה (פינחס כ"ו פ"ו) פ"ט. ועיין מאמר הדומה קצת לזה בילקוט רמז תשע"ו בשם הילמדנו: (יג) וז"ה האותיות, מובא בילקוט ישעיה רמז של"ד בשם התנחומא, ומובא בגמרא אות י"א ובגמרא בגליל רח"ס, ובתנחומא כ"י ה' של אקספארד וכ"י ספרדי וכ"י מינענך הוא כמו לפנינו בזהחלת הדרשה אחר השאלה בהלכה: (יד) משל למה הדבר דומה, נשנה בספרי פנחס פיסקא ק"ד: (טו) שושבין, מורגל בגמרא ר"ל, עיין ערוך, רע דוד מרחנס שושבין דוד ועיין רש"י כ"ב דף קמ"ד, והרמב"ם פ"א מהל' שלוחין כתב וז"ל המשות שמשלחין נקרא שושבין, ואח"כ שלמנו

[ג] (טו) נחזור על תחלת הסדר. (יו) מה ראה הקב"ה לייחס פינחס אחר מעשה זה, שבשעה שנדקר זמרי בן סלוא עם כזבי נח צור, עמדו השבטים עליו, ואמרו (יח) ראיתם בן פוטי זה, שפישט אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים, הרג נשיא שבט מישראל, לכך בא הכתוב ויחמו פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן: (יט) לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום (נמדנר ס' יג). וכן הוא אומר בריתי היתה אתו החיים והשלום (מלאכ ס' ט): היתה לו לזרעו אחריו [וגו'] ויכפר על בני ישראל (נמדנר ס' יג). וכי קרבן הקריב שנאמר בו כפרה, אלא ללמדך שכל השופך דמם של רשעים כאילו הקריב קרבן: (כ) ושם איש ישראל המוכה (ס' ט' יד). בשם שהקב"ה מתעמק בשבחן של צדיקים לפרסמן בעולם, כך מתעמק בננותן של רשעים כדי לפרסמן בעולם, פינחס לשבח, עליו נאמר וזכר צדיק לברכה (מס' י'), וזמרי לגנאי, ושם רשעים ירקב (ס'): זמרי בן סלוא (נמדנר ס' ט). שכל מי שפוגם את עצמו פוגם את משפחתו עמו, הכתוב תמיה עליו (כא) פורץ בן גודר אביו, קינא על הונות תחלה, שנאמר ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי (נמדנר ס' ט), וזה פרוץ גדר שנדר אביו: ושם האשה המוכה המדינית וגו' (נמדנר ס' ט). להודיעך עד כמה נתנו המדינים עצמן, שבת מלכים הפקירו בקלון, ואת מלכי מדין הרגו [וגו' ואת צור] (ס' ט' ט), צור גדול שבכולן היה, ולפי שהפקיר את בתו ופירסמה, גרעו הכתוב (כב) ומנאו שלישי, (כג) אבל הוא מלך גדול שבכולם, שנאמר ראש אומות בית אב במדין הוא] (ס' ט' ט): [ד] וידבר ה' אל משה לאמר, (כד) צרור את המדינים (ס' ט' ט). למה כי צוררים הם לכם (ס' ט' ט), מיכאן אמרו חכמים (כה) בא להורגך השכם להרגו, (כו) [ר'] שמעון אומר שכל המחשיא את האדם יותר מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, ויש לו חלק לעולם הבא, והמחשיא הורגו בעולם הזה ולעולם הבא. שתי אומות קדמו ישראל בחרב, מצרים ואדומים, שנאמר אורדוק אשיג אוחלק שלל (נמדנר ס' ט), ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך (נמדנר כ"ח), ושתים בעבירה מואב ועמונים,

### הערות ותקונים

ששלחו שושבינים: (טו) נחזור על תחלת הסדר, נכ"ר רח"ם מתחיל, ענין תחלת הסדר" (וכנ"ל) מינכנן לא העתיק המעתיק רק התחלת המשל במאמר שלפניו וסיים "כו' כדליתא בתנחומא", ובנדפס דפוס קאנשאנטינא דפוס ווינצ'א אשר שם ממורד כמו נכ"ל שלפנינו, כתוב שם "כך ענין תחלת הסדר", וזה מן המסדר בעלמו, יען כי הביא בתחלת הדרשה על יפקוד ה' אלוי הרוחות, יען כי רצה להתחיל בשאלה בבלס, ואחר הכיוס כתב בעלמו נחזור על תחלת הסדר, ר"ל נתחיל מהתחלת הפרשה: (יו) מה ראה הקב"ה, המדפוס ממאנטינא התחיל מכלן פרשת פינחס, ובמדנר נמ"ד הוא בלות ג', ובמדנר נמ"ד שם נמלא הוספה אשר הוסיף אחד המעתיקים מנמלא סנהדרין דף פ"ב ע"ב, אחרי המלות שבשעה שנדקר זמרי בן סלוא, טספ: אמרו חכמים ו' שמות [צ"ל ה' שמות] יש לו לזמרי... עד מולא בשעה שנדקר זמרי, ורחמי כי בן כתוב גם נדפוס קאנשאנטינא ודפוס ווינצ'א ובכ"ל ספררי, ושמדפוס ממאנטינא היג זה בלות ג' והיג שלשה שמות במקום המשה. והמלות "את מולא בשעה שנדקר זמרי" הם מיתרות: (יח) ראיתם בן פוטי זה, בספקתא פסיקא דברי ירמיהו (דף קט"ו ע"ב) את מולא בשעה שבה פינחס לייחס את ישראל אמרו לו את בא ליחסנו אלעזר אביו למי היה נשוי לא לבתו של פוטיאל, שנאמר ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה וגו', ולמה נקרא שמו פוטיאל שהיה מפסס לע"ז, ועיין ב"ב ק"ס ע"ב, וסנהדרין פ"ב ע"ב, וברש"י שם ובכ"ל פפ"ו אות ג', ושם"ר סוף פ"ו: (יט) לכן אמר לו, מובא בילקוט פינחס רמז תשע"ב בשם התנחומא. ובמדנר נמ"ד בשעות לכך אמור לו. והנה נכ"ל שלפנינו לא נמלא דרשה כלל על הכתוב הזה, רק הביא וכן הוא אמר בריית היתה אתו החיים והשלום. ובתנחומא דפוס ראשון של קאנשאנטינא ודפוס ווינצ'א גם נמדנר נמ"ד יוסף, שעדיין הוא קיים" (וכנ"ל) שפנחס הוא אליהו, וזה היג המדפוס ממאנטינא בלות א'. גם נמלא הוספה בתנחומא דפוס ממאנטינא שם בלות א', אחר שהביא לכן אמור לו הנני נתן לו את בריתי שלום, הוסיף גדול השלום וכו', וזה לקח מן מדנר נמ"ד רש פינחס. ובמדנר נמ"ד שם נוסף עוד אמר ר' שמעון בן חלפתא אין כלי מחזיק ברכה אלא השלם, והוא מעוקלן סוף פ"ב: (כ) ושם איש ישראל המוכה, מובא בילקוט רמז תשע"ב בשם התנחומא, וברש"י ע"כ: (כא) פורץ בן גודר, בן הוא בכל הכ"ל וגם בילקוט, אולם בנדפס ובמדנר נמ"ד הביא פורץ גדר ישכנו נחש (קהלת י'): (כב) ומנאו שלישי, שם בכתוב (נמדנר לא ח' ט): (כג) אצל הוא מלך, הוספתו, וכ"ל נכ"ל רומי וכ"ל רח"ם ובנדפס ובמדנר נמ"ד יוסף, שער"ה הוא קיים" (כד) לזכר את המדינים, מובא בילקוט רמז תשע"ב בשם התנחומא, ומובא בנדפס אות ג' ובמדנר נמ"ד אות ד': (כה) אם בא להרגך, ברכות נ"ב ס"ב, נסנהדרין פ"ב ע"ב, ב"ב ק"ד: (כו) ר' שמעון אומר שכל המחשיא את האדם, כ"ל נכ"ל רומי ורח"ם ובנדפס ובמדנר נמ"ד, ושנה גם בספרי תלף פסקא רנ"ג. והכוונה "ר' שמעון אומר" אל הספרי, כי סתם ספרי ר' שמעון:

על אלו שקדמו בחרב כתיב לא תתעב אדומי וגו' לא תתעב מוצרי (דברים כג ח), ועל אלה שקדמו בעבירה לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' (שם סד ד) :

[ה] (כו) צרור את המדינים. אע"פ שכתיב בתורה כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום (דברים כ י), אבל אלו לא תדרוש שלום (שם כג ז) : (כח) ד"א

צרור את המדינים. לפי שכתבתי כי תצור אל עיר [וגו'] לא תשחות את עצה (שם סג ט), לאלו לא תעשו כן, אלא חבלו אילנותיהן, וכן אתה מוצא בשלח יורם מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה ומלך אדום להלחם במואב ויסורו דרך שבעת ימים, ולא היה מים למחנה ולבמה אשר ברנליהם (מ"ג ג ט), התחילו בובים, ויאמר מלך ישראל אהה כי קרא ה' לשלשת המלכים וגו' (שם סג ט), השיבו יהושפט האין פה נביא לה' וגו' (שם סג ט), ויאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו (שם), להודיע רשעו של יורם שלא היה מודה בו, ויאמר יהושפט יש (אתו) [אותו] דבר ה' וירדו אליו מלך ישראל ויהושפט ומלך אדום (שם סג ט), (כט) למה לא נאמר כאן ביהושפט מלך, להודיע ענותנותו של אותו צדיק שלא רצה לירד לפני הנביא בבגדי מלכות, אלא כהדיוט, (ל) ויש אומרים מפני שנגזרה גזירה שיהרג עם אחאב, (לא) והיה הכתוב מונה לבנו מאותה שעה, לפיכך לא נכתב מלך, ובשכר שירדו לפני הנביא וכו' לראות כל אותן נסים, (אמר) [ויאמר] אלישע (למלך) [אל מלך] ישראל מה לי ולך אל נביאי אביך וגו' (שם סג ט), התחיל מתחנן לפניו, א"ל כי קרא ה' וגו' (שם), ויאמר [אלישע] חי ה' צבאות אשר עמדתני לפניו כי (לולא) [לולי] פני יהושפט [מלך יהודה] אני נושא וגו' (שם סג ט), ועתה קחו לי סננן [וגו'], כי כה אמר ה' לא תראו רוח ולא תראו גשם והנחל ההוא ימלא מים וגו' (שם סג טו י), מה שהיו צריכין, ועוד אמר להם (המואבים יפלו בידכם) [ונתן את מואב בידכם] והקיתם כל עיר מבצר וכל עיר מבחור וכל עץ מוצב תפילו וכל מעיני מים תסתמו (שם סג טז י), (לב) אמרו לו והא כתיב לא תשחות את עצה (דברים כ יט), ואתה אומר כן, אמר להם על שאר האומות צוה, וזהו נקלה ובוזיה היא, שנאמר ונקל זאת בעיני ה' ונתן את מואב בידכם (מ"ג ג יח), וכתיב לא תדרוש (את) שלוםם ומזבתם (דברים כג ז), אלו האילנות טובים, לכך נאמר צרור את המדינים :

[ו] (לג) וידעי אחרי המגפה (במדבר כה יט). שאו את ראש (שם כו ז). כל זמן שנופלין חוקקו למנין, משל לזאב שנכנס לתוך הצאן, הוצרך בעל הצאן למנותם לידע כמה חסרו : ד"א למה מנה אותם, משל לרועה שמסר לו בעל הבית צאנו במנין, השלים שמירתו כשמהזירן צריך למנותן, וכשיצאו ישראל ממצרים מסרן למשה במנין, דכתיב ויברר ה' אל משה במדבר סיני [וגו'], שאו את ראש [וגו'] (שם סא א ג), ואף כשיצאו כתיב ייסעו בני ישראל מרעמסס סכותה כשש מאות אלף רגלי (שמות יג לו), הרי קיבלן במנין. בא להפטר בערבות מואב ההזירן במנין :

### ה ע ר ו ת ו ת ק ו נ י מ

(כו) צרור את המדינים, אע"פ שכתיב בתורה, בילקוט נשמת ע"י שנת המעתיק מן צרור את המדינים זה עד צרור את המדינים שלאחריו, ובגדלם וכן במדרש במ"ד נוסף פה מאמר שלם החסר לפניו, וכן חסר בכ"י רומי וכ"י רח"ס, וגמאל גם בכ"י ה' של אקספארד ובכ"י ססרדי (ובכ"י מיינכטן לא המעתיק כל זה), וההוספה מתחלת כך : את מולא בני שבה עמהם צמדת רחמים בו, ואח"כ מתחיל שם ד"ל צרור את המדינים כמו לפניו בכ"י : (כח) ד"ל צרור את המדינים, מובא בגדלם אות ג' ובגדלם במ"ד אות ו' ומובא גם בילקוט שם : (כט) למה לא נאמר כאן ביהושפט מלך, מובא בילקוט מלכים רמז רכ"ז בשם הנחומא : (ל) ויש אומרים מפני שנגזרה גזרה, סדר עולם פי"ז (לא) והיה הכתוב מונה לבנו באלוה שעה, בכ"י רומי נמלא הגדה : "ויסרת מכל אלו הדברים אין להוכיח דמנה לבנו כלום, אלא מקרא לנעיל, דכתיב ואחזיק בן אחאב מלך וגו' בשנת י"ח ליהושפט, והיא היתה שנת י"ח כדפי' רש"י אלא דמנה לבנו" ויהיה הכתוב מונה לבנו, פי' כדכתיב ובשנת חמש (שנים) ליורם בן אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה מלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה (מ"ב ח טז), אלמא דבעודו קיים מנה לבנו, דהא כשמלך יהורם בן אחאב כבר היה יהושפט בן ג"ג שנה, והוא היה מלך כ"ה שנים, וכן ל"ה היה בתחלת מלכותו, שהיתה בשנת ד' לאחאב, וכשמלך יהורם בן אחאב כבר מלך יהושפט י"ח שנים, דהא אחאב מלך כ"ב שנה, לא מלך ד' שנים שקדם ליהושפט ישארו י"ח שנים, יבשה ה' ליהורם בן אחאב כבר מלך יהושפט כ"ג שנים, ועוד מלך ז' שנים, ומפני שגזר להרג עם אחאב מנה הכתוב אלו ב' שנים לבנו" : (לכ) א"ל והא כתיב לא תשחות את עצה, מובא בילקוט שם בשם הנחומא : (לג) ויהי אחרי האנפה, מובא בילקוט פינחס רמז תשע"ג וחסר האין הנחומא, מובא בגדלם אות ד' :

[ז] (לר) ותקרבנה בנות צלפחד (מדרש כו ה): אותו הדור היו הנשים נודדות מה שהאנשים פורצין, שבך אתה מוצא שאמר להם אהרן, פרקו נומי הוזהב (שמות נג), ולא רצו הנשים ומיחו בבעליהן, שנאמר ויתפרקו כל העם את נומי הוזהב אשר באזניהם (שם סג טז), והנשים לא נשתתפו במעשה העגל, וכן במרגלים שהוציאו דיבה וישוּבו וילגו עליו [את] כל העדה (מדרש יד לו), עליהם נגזרה גזירה, שאמרו לא נוכל לעלות (שם יג נ), אבל הנשים לא היו עִסְתָּם בעצה, מה כתיב למעלה מן הענין, כי אמר ה' להם מות ימותו במדבר ולא נותר מהם איש (שם טו טז), [איש] ולא אשה, על מה שלא רצו להכנס לארץ, אבל הנשים קרבו לבקש נחלה בארץ, (לה) לכן נכתבה פרשת מדין לפרשה זו, שמה שפרצו האנשים גדור הנשים:

[ח] ד"א ותקרבנה וגו'. גדולה להן גדולה לאביהן, גדולה למביר גדולה ליוסף, שכן יצאו ממנו נשים צדקניות ותכמות, ומה הן חכמתן, על פי השעה דיברו, שהיה משה עמוק בפרשת נחלות, לאלה תחלק הארץ (שם טז טז), אמרו לו אם ככן אתה נירש, ואם לאו תתיבם אמנו, מיד ויקרב משה את משפטן לפני ה' (שם כו טז), צדקניות היו שלא נישאו, ולמה זימנו למשה, שלא יראה את עצמו שפירש מן האשה ארבעים שנה, הודיעו הקב"ה באלו לומר הרי נשים שלא נצטוו ישבו ארבעים שנה עד שנישאו להגון להם:

[ט] (לו) ויקרב משה את משפטן (שם). לפי שמששה אמר והדבר אשר יקשה מכם (דברים ו טז), באו בנות צלפחד לדון, אמר הקב"ה לא אמרת הדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי, הדין שאינך יודע, הרי הנשים דנו אותו: (לו) ד"א ויקרב משה את משפטן. אמר ר' שמעון בן לקיש יודע היה משה רבינו את הדין הזה, אלא באו לפני שרי עשרות תחלה, אמרו להן דין של נחלה הוא, ואין זו שלנו, אלא של גדולים ממנו, באו לפני שרי חמשים, ראו שכיבדו אותן שרי עשרות, אמרו שרי חמשים אף [אנו] יש (שם) גדולים ממנו, וכן לשרי מאות, וכן לשרי אלפים, וכן לנשיאיים, השיבו להם כולט בענין הזה, שלא רצו להתחיל פה בבני מי שגדול מהם, (לח) אמר משה אם אומר להם את הדין, אטול את גדולתם, אמר להם אף אני יש גדול ממני, לפיכך ויקרב משה את משפטן, השיבו בן בנות צלפחד דוברות (שם טז טז), שהודה הקב"ה לרביבון: נתון תתן להם (שם). (לט) תן להם ממלכות, ובבורת אביהן בנכסי חפר (מ) נשלו שלשה חלקים, חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים, וחלקן עם אחיו בנכסי חפר (מא) ושהיה בכור נטל שני חלקים:

## הערות ותקונים

ובמדרש נמ"ר אות ו': (לר) ותקרבנה בנות צלפחד, אותו הדור כו', מובא בילקוט פינחס רמז תשע"ג בשם התנחומא, ומובא בנדפס אות ו' ובמדרש נמ"ר אות י'. ולפני זה נמצא בנדפס בוספה כל אות ה' המתחיל לאלה תחלק הארץ וכל אות ו' המתחיל אך בגורל, וכמו כן נמצא במספר מדרש נמ"ר פכ"א אות ח' ואות ט'. וכל המאמר הזה לא נמצא בכ"י רומי נכ"י רח"ס, רק נמצא בכ"י שג' אקספולרד ובכ"י הספרדי: (לה) לכן נכתבה פרשת מדין לפרשה זו, בנדפס לכן נכתבה פרשה זו סמוך למיתת מרים, וזה מסעות המעתיק כי היה כתוב פרשת מדין ונעשה בפסוק מרים, והוסף מלת למיתת, ובמדרש נמ"ר הלוי למיתת דוד המלך: (לו) ויקרב וגו' לפי שמהם אמר, מובא בילקוט רמז תשע"ג בשם התנחומא. ובנדפס נמצא כל אות ח' בוספה, רק בסיום אות ח' הוא כמו לפניו, וכן במדרש נמ"ר אות י"ב הוא נוסף ע"פ התנחומא אשר כעת בדפוס, והמלה "וכתיב" בהתחלת המאמר היא מיותרת, והבוספה ליתא גם בכ"י רומי ובכ"י רח"ס וילקוט שם, ובכ"י מינכטן נמצא רק ההתחלה המאמר, ויקרב משה את משפטן לפי שמהם אמר הדבר אשר יקשה מכם, וסיום "כי" כדאיתא בתנחומא, ונמצא בכ"י ה' שג' אקספולרד ובכ"י ספרדי: (לז) ד"א ויקרב, אמר ר' שמעון בן לוי, מובא בילקוט שם ובנדפס אות ט' ובמדרש נמ"ר בסוף אות י"ב: (לח) אמר משה אם אומר להם את הדין, כ"ה גם בכ"י רח"ס וילקוט, אולם בכ"י רומי ובנדפס ובמדרש נמ"ר נמצא לפני זה "הלכו לפני אלעזר אמר להם הרי משה רבינו, נאזו אלנו ואלנו לפני משה, ראש משה שכל אחד ואחד כבוד את מי שגדול ממנו" אמר אם אומר להם את הדין כו': (לט) תן להם ממלכות, וכן מובא בילקוט בשם התנחומא ובנדפס ובמדרש נמ"ר, ועיין שם בחדושי הרד"כ: (מ) נשלו ג' חלקים, ירושלמי ב"ב פ"ה ה"ב, ספרי פינחס פסוק קל"ד ד"ה נתון נתן, ע"ס: (מא) ושהיה בכור, נלפחד היה בכור, עיין בבבלי ב"ב ק"ט ע"ב, וכמ"ס בספרי ריש פסוק קל"ג, ובגמרא דרשו שהיה צלפחד בכור ממ"ס והעברת, ופ' רש"ב ממ"ס והעברת

[י] ד'א נתון תתן להם. שנמלו בעבר הירדן, (מב) וקרבו לפני יהושע ואלעזר בארץ כנען, שנאמר ותקרבנה לפני אלעזר הכהן ולפני יהושע בן נון ולפני הנשיאים וגו' (יחזק' יד), ואף יעקב אבינו ידע שנוטלות מיכאן ומיכאן, שנאמר בנות צעדה עלי שור (בראשית מט כב), זה הירדן שעשה למשה שור שלא יכנס לארץ, ואמר לו [יעקב ליוסף] בנותיך נוטלות מיכאן ומיכאן: והעברת את נחלת אביהן להן (נחמד כו ז). נאמר בירושלם ונתחם (סע ס), (מג) ובבת והעברתם, שהיא מעברת נחלה משבט לשבט: והיתה לבני ישראל לחקת משפט (סע סו). מלמד שהנחלות יוצאות בדיינין: (סד) (וידבר) [ויאמר] ה' אל משה [לאמר] עלה אל הר העברים הזה וגו' (סע סז). מה ראה ליכתב את פרשת נחלות, אלא ששמע משה מפי הקב"ה נתון תתן להם, סבור שנתרצה לו הקב"ה, אמר הרי אני מנחיל את ישראל, א"ל הקב"ה גזירתי במקומה עומדת. עלה אל הר העברים וגו', (מה) אין אתה יפה מאחך:

[יא] (מו) וידבר ה' אל משה לאמר, צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי וגו' (סע סח ז). ילמדנו רבינו הסנחות שהיו נקרבות על גבי המזבח כיצד היו נקרבות, (מו) כך שני רבותינו כל הסנחות באות מצה, (מח) הוץ מחמץ שבתורה, ושתי הלחם, שהן באות חמץ, ר' מאיר אומר השאור (מט) בודה להן מתוכן ומחמצן, ר' יהודה אומר אף היא אינה מן המוכר, אלא מביא את השאור, ונותן לתוך הסדה וממלא את הסדה, אמרו לו אף היא היתה חסירה או יתירה, (נ) כל המנהות נילשות בפושרין ומשמרין שלא יחמיצו, ואם החמיצו שרייה עובר בלא תעשה. שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ (ויקרא יב), וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה, (נא) ואין לך חביב מכל הקרבנות יותר מן התודה, (נב) א"ל הקב"ה

### הערות ותקונים

כל פסר רחם: (מב) וקרבו לפני יהושע, ליסול נחלת חגי משה מנשה שנתן יהושע בצרץ ישראל: (מג) ובנה והעברתם, עיין ב"ב ק"ט ע"ב: (סד) וידבר ה' אל משה, וכו' ב"ב רח"ס ונדרשם ובמדרש במ"ר, ותקנתו ויאמר ה' אל משה: (מה) אין אלה יפה מאחך, ינדרשם גם בדפוס קאנשאטאניא ודפוס וויניציא ב"ב: אין אלה יפה מאחך בנורו, בעל אות אמת כהן מלת בנורו מיוחד. והמסדר מן מדרש במ"ר חקן וכוסיף (בהתחלת אות י"ד, ובאמת מוסב לסוף אות י"ג), יסקוד ה' אלהי הרוחות, כל מי שמבקש לרכי כבוד כאלו בל בנורו. ורואיתו ב"ב: ספרדי נ"כ הנידסא כמו במדרש במ"ר: (מו) וידבר ה' אל משה לאמר ילמדנו רבינו, התחלת המאמר הזה שאלה נהלכה נמלא גם בנדרסם אות י"ב, עד ואין לך חביב מן הקרבנות, אולם במדרש במ"ר לא העתיק כל המאמר הזה, ובנדרסם שם לפני המאמר הזה, (באות י"ב) נמלא בדפוס קאנשאטאניא ודפוס וויניציא וכן ב"ב: ספרדי הוספה ומתחיל יסקוד ה' אלהי הרוחות מה ראה לבקש הכתר הזה אחר סדר נחלות, אולם המדפיס ממאנובה הפך הסדר והלגין (באות י') והתחלת אות י"א) המאמר אשר בכ"י שלפנינו בהתחלת הפרשה המתחיל ילמדנו רבינו הרווא בני אדם משוין, עיין לשיל הערה א', גם במדרש במ"ר מתחיל באות י"ד כמו בדפוס קאנשאטאניא ודפוס וויניציא וכ"י ספרדי במאמר יסקוד ה' אלהי הרוחות מה ראה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות, ובדפוס מאנובוה הוא באמצע אות י"א, ובמדרש במ"ר שם הוסיף באמצע המלות הכונה שרין והרבה חלק לך כבוד והוא היה משכים ומעריב בנית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המהללות, וזה ליתא בנדרסם ולא בכ"י ספרדי, ולקח זה המסדר לו המנייה מן הילמדנו, מובא בליקוט רמז תשע"ה ד"ה לעיני כל עדה בני ישראל, ושם ב"י ושרם את המהללות, עיין ערוך ערך מהלל, ובנדרסם (סוף אות י"א) אחר הסיום שנאמר קח לך את יהושע בן נון, מתחיל לנהל ממשלה חזרה לחלפה שרוב האילנות היות והנפץ וההמרה נלקצין כאחד, וכן הוא במדרש במ"ר בסוף אות ס"ו, אולם במדרש שם בהתחלת אות ס"ו נמלא הוספה אשר ליתא בנדרסם (וגם בדפוס קאנשאטאניא ודפוס וויניציא ובכ"י ספרדי איננה), והוא המאמר המתחיל ד"ל יסקוד ה' משל למלך שראה אשה אחת ויחומה כו עד לפיכך נוצר תאנה יאכל פריה, ורואיתו כי כן נמלא בכ"י ה' של אהכספארד רק עד הסיום אשר יא' לפנייהם ואשר יא' לפנייהם, והמאמר שלאחריו משל למלך שאמר לכן ביות, ליתא בכ"י, ונמלא מובא בליקוט משלי רמז תתק"ס בשם התנחומא: (מו) קי שני רבותינו, משנה מנחות י"ב ע"ב: (מח) חוץ מחמץ שבתורה, עיין פ' המסנה דרש"י שם ובהרע"ב: (מט) בודה, (מב) ספרדי בורה, ועיין בנדרסם שם ד"ה בודה שפי' לשון הולא מלשון אשר בדה מלבו: (נ) כל המנהות נילשות בפושרין, משנה מנחות י"ה פ"א: (נא) ואין לך חביב מכל הקרבנות יותר מן התודה, המלות יותר מן התודה נשמעו בנדרסם: (נב) א"ל הקב"ה למשה, המאמר במ"ר חסר ההתחלה הייט שאלה נהלכה כמו שהעירותי בהערה מ"ה ומתחיל באות ס"ו מן המאמר הזה, והלשון שהחל בה הוא כמו בכ"י שלפנינו את קרבינו לחמי לאשי, א"ל הקב"ה למשה אמור להם לישראל

למשה, אמר להם לישראל, לא בשביל שאני צריך לכם אמרתי לכם להקריב לי קרבנות, שכל העולם כולו שלי הוא, שנאמר אם ארעב לא אומר לך כי לי חבל ומלואה (תהלים נ"ג): [יב] (ג) ואמרת להם זה האשה וגו' (גמדר כ"ג). לא שניהם בבת אחת, אלא את הכבש האחד תעשה בבקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים (ש"ס יד, ג) (ג) אמר ר' יהודה בר סימון מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עון, כיצד תמיד של שחר היה מכפר על עבירות שנעשו בלילה, ותמיד של בין הערבים היה מכפר על עבירות שנעשו ביום, מכל מקום לא לן בירושלים אדם ובידו עון, שנאמר צדק ליון בה (ישעיה כ"ה), אמר להן הקב"ה לישראל בעולם הזה אתם מקריבים להם השנים וקרבנות, אבל לעולם הבא אני אערוך לכם שולחן גדול, ויהיו אומות העולם רואין ובושין, שנאמר תערוך לפני שולחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי כוסי רויה (תהלים כ"ג), ואומר חנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו וגו' (ישעיה ס"ג):

[יג] (ג) ביום השמיני עצרת תהיה לכם וגו' (גמדר כ"ג). ילמדנו רבינו מזה לאכול בתוך חוץ לסוכה, (ג) כך שנו רבותינו [ר' אליעזר אומר] ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה, וחכמים אומרים אין לדבר קצבה, (ג) חוץ מליל יום טוב הראשון [של חג בלבד], (ג) ולמה התירו חכמים להפטר מן הסוכה ביום טוב האחרון, אלא כל שבעת ימי החג היו מתפללין לשלום, ויום האחרון מתפללין על הגשמים, לכך נפטרים מן הסוכה, כדי שיתפללו בלב שלם על הגשמים, ואעפ"כ יום טוב האחרון עולה לימות החג, למה שכך כתיב עצרת תהיה לכם, והיתה ראויה להיות אחר החג חמשים ימים, כשם שעצרת אחרי הפסח חמשים ימים, אלא

## הערות ותקונים

לא שאני צריך לקרננות כל העולם כולו שלי הוא, הכהנה שאחם מקריבים אני בראתי אותה וכו"ל אם ארעב לא אומר לך כי לי חבל ומלואה, וכן נדנדם הביא ק, ואחר זה הסיים, מתחיל נדנדם גם ככ"ה ה' של אקספארד וכו' ספרדי ובדפוסים הראשונים וגם במדרש במ"ד מאמר גדול (ואם נדנדם בלות י"ב י"ג, ובמדרש במ"ד אות ס"ו י"ח י"ח י"ח כ') המתחיל אמר ר' סימון י"ג מדות רחמים כתיב כי. וכל זה הוא הוספה מאת מסדר התנחומא הנדפס אשר לקח מן הפסיקתא פסקא את קרנני לחמי, ובהערה ב' בפסיקתא שם העירוני כי כל הפסקא ישנה בתנחומא סינחם ומן התנחומא העתיק אותה המסדר מדרש במ"ד פ' סינחם, ובתנחומא ובז"ר טוסף בראשונה "אל הקב"ה לנחש אמור להם לישראל לא שאני צריך לקרננות, כל השנים טלו שלי הוא, הכהנה שאחם מקריב אני בראתי אותה, וכן הוא אמר אם ארעב לא אומר לך. ועמה חרזה כי המסדר מן הנדפס הביא הסתלה כמו שהיא בתנחומא כ"י שלפנינו ואח"כ העתיק מהפסיקתא, ובז"ר רומי וכו' רח"ס הוא ג"כ כמו בהכ"י שלפנינו, ועל השינויים בין התנחומא הנדפס ובין הפסיקתא חמלה בהערות שלי להפסיקתא. והנה המסדר הזה מן התנחומא הנדפס העתיק עד קראתי עליו ובסוף רשעים תחבר (כאם קרוב לסוף אות י"ב ובמדרש במ"ד אות ס"ד סוף אות כ') והשאר לא העתיק, ואח"כ מתחיל נדנדם (סוף אות י"ב) ובמדרש במ"ד (אות כ"א) ואמרת להם זה האשה לא שניהם בבת אחת, הוא כמו לפנינו ככ"ה בלות י"ב, עיין בהערה שלפניה, מתחיל מכאן בסוף אות י"ג גם במדרש במ"ד אות כ"א: (ג) אמר ר' יהודה בר סימון, פסיקתא פסקא את קרנני (דף ט"ז ע"ב), ובפסקא החודש (דף נ"ה ע"ב), ובפסקא דלויכה (דף קכ"ב ע"ב) ובמדרש שם"ס סוף פ' לטוסי, ובמדרש קה"ר פ"א, ובינקוס ישעיה רמז רנ"ז בשם התנחומא, ובינקוס סינחם רמז השע"ו בשם הפסיקתא: (ג) ביום השמיני, ילמדנו רבינו, מזה גם נדנדם אות ס"ו, ובעל מסדר מדרש במ"ד לא העתיק כל המאמר הזה שלפנינו בלות י"ג, והחל בחתומא מלות י"ד, וז"ה חתא אבהתי. ובנדרסם לא לפני המאמר ילמדנו רבינו ממא' מאמר אחד בלות י"ד: לו את בני ישראל וז"ה שדי לא מלאהו שניא כח. וכל המאמרים וכן בלות ס"ו המתחיל וכו' יספה לנו, הם הוספות בתנחומא אשר כעת בדפוס, וממלאים גם ככ"ה ה' של אקספארד וכו' ספרדי ובדפוס קאנטאטאניא ודפוס וויניציא וכן נחקק במדרש במ"ד נכס"ל אות כ"ב ואות כ"ג זה אחר זה, כי המאמר מילמדנו מלות ס"ו ילמדנו רבינו לא העתיק המסדר הזה, והנה המאמר הראשון מלות י"ד מן התנחומא הנדפס אשר העתיק בעל מדרש במ"ד, נעלם ממנו המקור אשר שאב מחובר המסדר הזה, וממלא בראשית מאמר עתיד הקב"ה לעשות לכל דיק חופה, הנוצר מן גמרא ב"ב ע"ה ע"ה ע"ה. והמאמר מהו לחדשיו יכבר, שכל אינן ולינן מחדש בטרם, הוא בירושלמי שקלים פ"ה ה"ב, ומובא בינקוס יחזקאל רמז שפ"ג, ובמאמר מאמר וז"ה יספה לנו, עיין בפסיקתא פסקא ביום השמיני מלרר וסם בהערה ג' (ג) כך שנו רבותינו, ובהנה כ"ז ע"א: (ג) חוץ מליל יום טוב הראשון של חג בלבד, כן הוא במשנה שם, וכ"ה גם ככ"ה ה' של אקספארד, ובנדרסם חוץ מליל יום טוב האחרון בלבד, וכ"ה ככ"ה ספרדי: (ג) ולמה התירו חכמים, עיין סוכה כ"ז ע"א, שמיני פסק שביעי ברוכי כ"ע

אמר הקב"ה חורף הוא, ואינן יכולים להניח בתיהם ולבוא לבאן, אלא עד שהן אצלי יעשו עצרת, מנין מזה שקראו בענין ביום השמיני עצרת:

[יד] (נט) [ביום השמיני עצרת תהיה לכם וגו']. וזה"ל תחת אהבתי ישמנני ואני תפלה (תלמי קט ד), (ס) אתה מוצא בחג ישראל מקריבים שבעים פרים על שבעים אומות, לפיכך היו צריכין להיות אהבין אותנו, לא דיין שאין אהבין אותנו, אלא עד שגאין אותנו, שנאמר תחת אהבתי ישמנני, לפיכך אמר להם הקב"ה שבעת ימי החג שהייתם מקריבים לפני קרבנות על אומות העולם, אבל עכשיו קרבו על עצמכם, ביום השמיני עצרת תהיה לכם:

[מי] (סא) והקרבתם עולה [אשה ריח ניחוח לה] פר אחד איל אחד (במדבר כט לו). משל למלך שעשה סעודה שבעה ימים, ויומן כל בני המדינה בשבעת ימי המשתה, כיון שעברו שבעת ימי המשתה, אמר לאותו כבד יצאנו ידי בני המדינה, נגלגל אני ואתה במה שתמצא, לישראל בישא או דג או ירק, כך אמר הקב"ה לישראל, כל קרבנות שהקרבתם בשבעת ימי החג על אומות העולם הייתם מקריבים, אבל ביום השמיני עצרת תהיה לכם, נגלגל במה שאתם מוצאים, בפר אחד ואיל אחד:

[מז] (סב) ביום השמיני. מה ראה להיות פוחת בכל יום, אלא לימדך התורה דרך ארץ, מן הקרבנות, שאם ילך אדם לאכסניא וקיבלו חבירו, יום ראשון מקבלו ומאכילו עופות, (סג) ובשני מאכילו דגים, [בשלישי מאכילו בשר], ברביעי מאכילו ירק, כך פוחת והולך עד שמאכילו קטניות:

[יז] (סד) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. מהו לכם, אמר להם הקב"ה לישראל השמחה נאה לכם, ראשי חדשים נאים לכם, מועדים נאים לכם, ימים טובים נאים לכם, לכך נאמר תהיה לכם. (סה) שאל עובד כוכבים אחד את ר' עקיבא, א"ל למה אתם עושים מועדות, לא כך אמר לכם חדשים ומועדים שנאה נפשי (ישעי' 6 יד), א"ל ר' עקיבא אילו אמר חדשי ומועדי שנאה נפשי הייתי אומר, לא אמר אלא חדשים ומועדיכם, בשביל אותם מועדות שעשה ירבעם, שנאמר ויעש ירבעם חג וגו' (מ"א יג כג), אבל המועדות האלו אינן בפלגין לעולם, ולא החדשים, למה שהן להקב"ה, שנאמר מועדי ה' (ויקרא כג ג), ואומר אלה הם מועדי (שם שס), [אלה מועדי ה'] (שם שס ו), לכך אינם

## ה ע ר ו ת ו ת ק ו נ י מ

כ"ע לא פליגי דלא מברכין, כי פליגי למיתב, למ"ד שמיני לזה ולזה מיתב נמי לא יתבין, ועיין פסיקתא דרב כהנא פסקא ביום השמיני עזרת ובהערה ס"ג מה שהבאתי שם מרש"י ז"ל בפרסם הגדול מאמר ארוך: (נב) ביום השמיני, וזה"ל תחת אהבתי ישמנני, מוצא בנדפס בלמע את ס"ז, ובמדרש במ"ד אות כ"ד, ובמדרש שו"ס מוזמר ק"ד, ובחזית פ"א: (ס) אתה מוצא בחג ישראל מקריבים שבעים פרים, עיין מה שהעירתי בפסיקתא פסקא ל' הערה ע"ב ובהערה ע"ד: (סא) והקרבתם, מוצא בנדפס ובמדרש במ"ד: (סב) ביום השמיני מה ראה להיות פוחת, מוצא בנדפס את י"ו ובמדרש במ"ד אות כ"ה: (סג) ובשני מאכילו דגים בשלישי מאכילו בשר, כן תחקית אולם בכ"י רומי וכ"י רח"ס הגי' יום ראשון מאכילו עופות בשני מאכילו דגים בשלישי מאכילו ירק, ובפסיקתא סוף פסקא ביום השמיני עזרת (דף ק"ה ע"ב) איתא נ"כ מה ראה להיות פוחת בכל יום, אלא לימדך התורה דרך ארץ, שאם ילך אדם לאכסניא וקיבלו חבירו יום א' מאכילו עופות בשני מאכילו דגים בשלישי בשר ברביעי ירק. והעירתי שם בחוספ' חולין דף פ"ד ע"א ד"ה עשרה שהביאו מי שיש לו עשרה מנה יקח לישראל דגים, חמשים מנה יקח לישראל בשר, במקומם היו דגים בזול יותר מן הכסף, אבל במדרש אומר אורחיס יום א' אורחיס ותרנגוליס יום ב' דגים יום ג' בשר יום ד' קטניות יום ה' וכו' למחר שלפניו. וכן רש"י עה"ת סוף פ' פיתח הביא וז"ל, ובמדרש רבי תנחומא למד תורה בדרך ארץ, שמי שיש לו אכסניא יום ראשון יאכילנו פטומות, למחר דגים, למחר בשר בהמה, למחר קטניות, למחר ירק, פוחת והולך כפרי החג. והיה ח"כ לפניהם הגי' בשני דגים בשלישי בשר. ובמדרש במ"ד הגי' בשני מאכילו בשר בשלישי מאכילו דגים, ובגורפם הגי' בשני דגים בשלישי גביה, וזה משפוט המדפוס ממאכסובס, כי בנדפס קאנשאמקניא ודפוס ווייניא כתוב יום ראשון מאכילו עופות בשני מאכילו דגים ב' מאכילו ירק, והוא משגת המעתיק, וז"ל ב' מאכילו [בשר, ב' מאכילו] ירק, וכן הוא ותיקן והליג ביום ג' מאכילו גביה ברביעי מאכילו ע"ל: (סד) ביום השמיני עזרת תהיה לכם מהו לכם, מוצא בנדפס, ובמדרש במ"ד מוצא קצרות: (סד) שאל גוי אחד את רבי עקיבא, מוצא בילקוט ישעי' רמז קכ"ה בספ' התנחומא, וזה גורס את ר' עקיבא בלשורי, וזה ליתא גם בכ"י רומי ולא בכ"י רח"ס ולא בכ"י מינכען:

למדרש

בפלים לעולם, ועליהם נאמר סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר (תכנים ק"ה ח) :

## חסלת פרשת פנחס

## פרשת מטות

[א] וידבר משה אל ראשי המטות וגו', איש כי ידור גדר לה' (במדבר ל"ג). (א) ילמדנו רבינו כיצד קונמות ונדרים, (ב) כך שנו רבותינו (ג) קונם [שאני ישן שאני מדבר שאני מהלך]. האומר לאשתו קונם שאני משמשך ה"ז בלא יתל דברו, שבועה [שאני ישן, קונם שאני מדבר, שאני מהלך, אסור, (ד) חומר בשבועות מבגדרים, ובגדרים מבשבועות. כיצד, קונם סוכה שאני עושה, לולב שאני נוטל, תפילין שאני מניח, בגדרים אסור להניח ולעשותן, אע"פ שהן מצות, ובשבועות מותר, לפי שאין נשבעין לעבור על המצות, (ה) אמר להן הקב"ה לישראל, הוזהרין בגדרים, ואל תפרצו בהן, שכל הפורץ בגדרים, סופו למעול בשבועות, והמועל בשבועות כופר בי, (ו) ואין לו מחילה לעולם, שנאמר כי לא ינקח ה' וגו' (שמות כ"ז), (ז) וכתוב אחד אומר ונשבעת חי ה' וגו' (ויקרא כ"ג), אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שמותר לכם לישבע בשמי אפי' באמת אין אתם רשאים לישבע בשמי, אלא אם יהיה כך כל מדות אלו, את ה' אלהיך תירא [ואותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע] (דברים י"ב), שתהא כשלשה אלו שנקראו וראי אלהים, אברהם איוב ויוסף. אברהם, דכתיב כי ירא אלהים אתה (בראשית כ"ב), ובאיוב כתיב תם וישר וירא אלהים וסר מרע (איוב א' א'), וביוסף כתיב את האלהים אני ירא (בראשית מ"ח), הרי את ה' אלהיך תירא. [ואותו תעבוד], אם אתה מפנה עצמך לתורה, ולעשות מצות, ואין לך עבודה אחרת, לכך נאמר ואותו תעבוד. ובו תדבק, (ח) וכי יכול אדם לידבק בשכינה, והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא (ויקרא כ"ד), אלא (ט) כל המשיא בתו לתלמיד חכם שקורא ושונה, והעושה לו פרקמטיא, והמהנהו מנכסיו, עליו נאמר ובו תדבק, אם יש כך כל הללו אתה יכול להשבע, ואם לאו אין אתה רשאי להשבע, מעשה (בהר) [בינאי] המלך אשר היה לו שני אלפים עיירות בהר המלך, וכולן נהרבו על שבועת אמת, (י) כיצד אדם אומר לחבירו בשבועה שאני הולך ואוכל כך וכך במקום פלוני, ואשתה כך וכך במקום פלוני, והיו הולכין ומקיימין את שבועתם ונחרבו, ומה הנשבע באמת כך, הנשבע לשקר על אחת כמה וכמה :

[ב] וידבר ה' אל משה לאמר, נקום נקמת בני ישראל [וגו'] וכלי הקדש וחצוצרות התרועעה בידך] (במדבר לא א' ב'). (יא) ילמדנו רבינו כמה תקיעות תוקעין ערב שבת להבדיל את העם מן המלאכה, (יב) כך שנו רבותינו שלש תקיעות תוקעין להבדיל

## הערות ותקונים

(א) ילמדנו רבינו, מוצא גם בנדפס זאת א', ובעל מדרש נמ"ר לא העתיק ההתחלה והחל מן הה"ד ונשבעת חי ה' אמר להם הקב"ה וכו' : (ב) כך שנו רבותינו, משנה נדרים י"ד ע"ב : (ג) קונם שאני ישן, הוספתי כמו שהוא במשנה שם ובמשנה ס"ז ע"ב, ועיין בר"ן במשנה י"ז ע"ב שכתב קונם שאני ישן, בכולנו נרסיקן שאני בלא י"ד, ובשבועות נרסיקן שאני כו' ע"ב : (ד) חומר בשבועות מבגדרים ובגדרים מבשבועות כ"ד כו', תוספתא נדרים פ"א, ועיין בבלי נדרים י"ז ע"ב וברש"י שם : (ה) אמר להן הקב"ה, מוצא בליקטו ריש מסות רמז תשפ"ט בשם התנחומא, ומוצא במגורת ומאור סי' מ"א נ"ב בשם התנחומא : (ו) ואין לו מחילה לעולם, בנדפס ואין לו מחילה בשולס, ז"ל לעולם : (ז) וכתוב אחד אומר ונשבעת, מכאן החל בעל מדרש נמ"ר ריש מסות וידבר משה איש כי ידור גדר הה"ד ונשבעת חי ה', וראש המאמר כמו בתנחומא לא העתיק, ועיין הערה א' : (ח) וכי יכול אדם, סוטה י"ד ע"א כהונות ק"א : (ט) כל המשיא בתו לנח"מ, שכתב דף ס"ב : (י) כיצד אדם אומר כו', כ"ה גם בדפוס קאנעטלנטיאל ודפוס וויניציא ובכ"י ה' של אקספארד ובכ"י ספרדי גם במדרש נמ"ר הנובע מהתנחומא, והמדפוס ממאגנצוה השמיים זה והל"ג, ב"ן איש לאשתו בין אב לבתו (במדבר ל"ו) מה צלל אינו מפר אלא נדרים של עמי נפש ודברים שבינו לבניה, כך האב אינו מפר אלא על עמי נפש ושבינו לבניה. וואו לקוח מספרי משות פיסקא ק"ה. ועיין נדרים דף ע"ט ע"ב וברש"י שם : (יא) ילמדנו רבינו כמה תקיעות וכו', מוצא גם בנדפס זאת ב', אבל בעל המסדר את המדרש נמ"ר השמיים זה והחל בזה ב' במאמר ר' יהודה אומר : (יב) כך שנו רבותינו שלש תקיעות